

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASIDA TA’LIM VA MADANIYATNING HUQUQIY ASOSLARI

Axrorova Gulnoza Farmonovna

Navoiy shahar 6-umumiy o‘rta ta’lim maktabi

Tarbiya fani o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ta’lim, tarbiya va madaniyat sohalariga doir huquqiy asoslar o‘rganilgan. Konstitutsiyada ko‘zda tutilgan tamoyillar davlat siyosati, yosh avlodning har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida shakllanishi, o‘qituvchilar maqomini oshirish, shuningdek, milliy madaniyatni himoya qilish va rivojlantirishdagi roli bilan tahlil qilingan. Maqola mazmunida Konstitutsiyaning ushbu sohalarga bo‘lgan ta’siri va ahamiyati batafsil ochib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: Konstitutsiya, ta’lim, tarbiya, madaniyat, huquqiy asos, davlat siyosati, yosh avlod, o‘qituvchi maqomi, milliy qadriyatlar, madaniy meros.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlatning asosiy qonuni sifatida jamiyatning barcha sohalarini, jumladan, ta’lim, tarbiya va madaniyatni rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy asos yaratadi. Ushbu Konstitutsiya xalqimizning milliy va umuminsoniy qadriyatlariga sodiqligini aks ettirib, inson huquqlari va erkinliklarini ta’minlashga bo‘lgan qat’iy intilishini namoyon etadi. Mazkur maqolada Konstitutsiyada ta’lim, tarbiya va madaniyat sohalariga oid belgilangan asosiy tamoyillar, ularning mohiyati va amaliy ahamiyati keng tahlil qilinadi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 50-moddasida har bir fuqaroning bilim olish huquqi davlat tomonidan kafolatlanganligi belgilab qo‘yilgan. Moddada bepul umumiy o‘rta ta’limni ta’minlash davlatning asosiy vazifalaridan biri ekanligi ko‘rsatilgan. Bu norma yosh avlodni intellektual jihatdan yetuk, har tomonlama rivojlangan va barkamol shaxs sifatida tarbiyalash uchun davlatning mas’uliyatini belgilaydi. Ushbu yondashuv maktabgacha ta’limdan boshlab umumiy o‘rta, o‘rta maxsus va kasb-hunar ta’limigacha bo‘lgan tizimni nazorat qilish va rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Bu tizim orqali ta’lim sohasida barqarorlik va uzluksizlikka erishiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri ta’lim, tarbiya va madaniyat sohalarini rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy asos yaratadi. Ta’lim tizimining poydevorini tashkil etuvchi o‘qituvchilarni ijtimoiy va kasbiy qo‘llab-quvvatlash masalasi Konstitutsiyaning 52-moddasida alohida qayd etilgan. Ushbu modda o‘qituvchilarning jamiyat va davlat tomonidan hurmat qilinishini, ularning mehnatiga yuksak baho berilishini hamda ijtimoiy himoyasining kafolatlanishini belgilaydi. Bu norma pedagoglar maqomini oshirish, ularning mehnatini munosib rag‘batlantirish va ta’lim sifatini yanada yuksaltirish uchun davlat mas’uliyatini mustahkamlaydi. O‘qituvchilarning faoliyatini rag‘batlantirish orqali davlat yosh avlodning intellektual va axloqiy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan barqaror ta’lim tizimini shakllantiradi.

Konstitutsiyaning 53-moddasida har bir fuqaroning madaniy hayotda faol ishtirok etish va madaniy boyliklardan foydalanish huquqi kafolatlangan. Ushbu norma fuqarolarning madaniy rivojlanishdagi ishtirokini ta’minlash bilan birga, madaniy qadriyatlarning jamiyatdagi ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi. Fuqarolarning teng huquqli ishtirokini ta’minlash orqali

madaniyatni rivojlantirish, milliy boyliklarni asrab-avaylash va madaniy yuksalishni rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Konstitutsiyaning 61-moddasida milliy madaniyatni saqlash, rivojlantirish va avlodlarga yetkazish mas'uliyati ham davlat zimmasiga yuklangan. Ushbu qoidalar nafaqat ta'lim va tarbiya sohasidagi huquqlarni himoya qiladi, balki madaniy merosni asrab-avaylash va xalqning ma'naviy boyligini asrashga xizmat qiladi. Mazkur tamoyillar davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan bo'lib, ular jamiyat rivoji, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda kelajak avlod uchun qulay shart-sharoitlar yaratishda muhim o'rin tutadi. Shu asosda Konstitutsiya nafaqat huquqiy hujjat, balki jamiyat taraqqiyotining strategik poydevori ekanligini isbotlaydi. 61-modda orqali tarixiy, ma'naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy merosni asrab-avaylash hamda kelajak avlodlarga yetkazish bo'yicha davlat mas'uliyatini belgilaydi. Ushbu modda davlatning milliy merosni saqlash, uni rivojlantirish va xalqaro maydonda tanitish bo'yicha strategik vazifalarini aks ettiradi. Ushbu yondashuv milliy qadriyatlarni saqlash bilan birga, ularni kelajak avlod uchun boy ma'naviy va madaniy manba sifatida yetkazishga qaratilgan. Tabiiy boyliklar va ilmiy merosni asrab-avaylash esa mamlakatning ekologik va ilmiy rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi sifatida qayd etilgan.

Mazkur moddalar davlatning ta'lim, madaniyat va merosni saqlash borasidagi ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytirib, jamiyatning barqaror rivojlanishi, milliy qadriyatlarning saqlanishi va yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Konstitutsiyada belgilangan ushbu huquqiy asoslar davlat siyosatining ushbu sohalaridagi strategik yo'nalishlarini aniq belgilab, jamiyat taraqqiyotining poydevori sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ta'lim, tarbiya va madaniyat sohalarini rivojlantirish uchun muhim huquqiy poydevor bo'lib, davlatning ushbu yo'nalishlardagi vazifalarini aniq belgilaydi. Ushbu tamoyillar jamiyatning barqaror taraqqiyoti va fuqarolarning ma'naviy hamda intellektual salohiyatini oshirishga yo'naltirilgan.

Konstitutsiyada har bir shaxsning ta'lim olishga bo'lgan huquqi, madaniy hayotda faol ishtirok etish imkoniyati va milliy qadriyatlarni asrab-avaylash bo'yicha davlatning mas'uliyati aniq belgilangan. Bu huquqiy normalar yosh avlodning har tomonlama rivojlanishi, pedagoglarning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash va madaniy merosni saqlash orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shunday qilib, Konstitutsiya nafaqat ta'lim va madaniyat sohalarining rivojlanishini ta'minlaydi, balki davlat siyosatining ushbu yo'nalishlardagi strategik ustuvorligini ham belgilab beradi. Ushbu qoidalar jamiyatning intellektual yuksalishi va ma'naviy boyligini oshirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ta'lim, tarbiya va madaniyat sohalarining rivojlanishi uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratadi. 52-moddada o'qituvchilarning maqomini oshirish va ularning ijtimoiy himoyasini ta'minlash davlatning ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilangan bo'lsa, 53-moddada har bir fuqaroning madaniy boyliklardan foydalanish va madaniy rivojlanishda ishtirok etish huquqi kafolatlangan. 61-modda esa tarixiy, ma'naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy merosni asrab-avaylash hamda kelajak avlodlarga yetkazish mas'uliyatini belgilaydi.

Ushbu qoidalar mamlakatning ijtimoiy va madaniy barqarorligini ta'minlab, jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Davlat tomonidan ta'lim va madaniyatni rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni himoya qilish hamda ularni kelajak avlodga yetkazish bo'yicha olib borilayotgan siyosat O'zbekistonning milliy manfaatlariga mos keladigan keng ko'lamlı islohotlarning huquqiy asosini tashkil etadi. Shu

tariqa, Konstitutsiya davlat va jamiyat taraqqiyotidagi hal qiluvchi rolini namoyon etib, fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish, 2023. 112 -b.
2. “Ta’lim to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Qonuni.
3. “Madaniyat to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Qonuni.
4. Lex.uz huquqiy portali